

AZ ELVESZETT JUHAIT KERESŐ PÁSZTOR
ZENÉS-TÁNCOS VÁLTOZATA A LEMHÉNYI SZENT GYÖRGY-NAPI
SZOKÁSOKBAN

Az állattartás a háromszéki székelyek életében is fontos szerepet játszott, szervesen kiegészítette a földművelésből származó jövedelmet, pénztartalékuk rendszerint a nagyállatok eladásából származott. Az erdélyi gazdák és pásztorok kalendáriumi rendjében fontos helyet foglalt el Szent György napja (április 24.), amikor az állatokat első ízben hajtották ki a falvak melletti legelőre. Ez a tavaszi jeles nap gyűjtőpontja volt olyan szokásoknak és hiedelemeknek, melyek mágikus, rituális eszközökkel, preventív módon az állatok biztonságát, egészségét és termékenységét biztosították.¹

Az állatállomány biztosította elsősorban a falusi családok megélhetőségét, anyagi biztonságát, de másodsorban az állatok milyensége reprezentálta a gazda munkaszeretét, szorgalmát, valamint gazdasági potenciálját is. A juhnyáj épségének, gyarapodásának és termékenységének megőrzését Háromszéken is egy egész sor hiedelem és mágikus eljárás biztosította: pl. tavaszi kihajtáskor az állatokat megvesszőzték, leöntötték, láncon vagy tűzön át terelték stb. A juhokat óvó és védő Szent György-napi rítusoknak elsősorban gazdasági hátterük volt jelentős, mely különböző módon fejeződhetett ki a pásztorélet gyakorlatában, s művészi formában is tükröződhetett különböző folklóralkotásokban. Dolgozatunkban mindezt a magyar szakirodalomban eddig ismeretlen háromszéki példával szemléltetjük. Az elveszett juhait kereső pásztor zenés-táncos változata Háromszéken a Szent György napján élő pásztorszokásokban bukkant fel.

Gottfried Habenicht Az elveszett juhait kereső és sirató pásztor kárpáti változatairól és típusairól írott tanulmányában a téma kialakulását a juhászok rituális tisztaságának megszegésével magyarázta. Véleménye szerint a Keleti-Kárpátokban egészen napjainkig fennmaradt egy olyan előírás, tiltás, mely a havasi juhszállás (esztena) tisztaságát biztosította. „Az esztenánál végzett pásztormunka zökkenőmentes lezajlásának feltétele a tisztaság volt. Ez a követelmény egyaránt vonatkozott a juhnyáj megvédésére és termékenységére is. Így a juhásznak tilos volt a szexuális kapcsolat teremtése, de még a falusi táncmultságokban való részvétel is. A nő pedig meg sem közelíthette a havasi esztenát.”²

Az elemzett népköltészeti alkotás központi alakja, a juhászlegény is elhagyta nyáját és esztenáját, bement a faluba, ahol találkozott kedvesével. Miközben ott együtt töltötték az időt, a juhok szétszéledtek és eltűntek, ami a faluközösség rendje szerint súlyos véteknek számított, tehát megérdemelte büntetését, vagyis a nyáj elvesztését. Ebből az értékrendből megszülető és kikristályosodó folklóralkotás már csak a

1 Tátrai - Karácsony 1997. 79-81.

2 Habenicht 1968.235-250.

lényegre összpontosít, csak e kihágás következményeit mutatja be művészi eszközökkel. A téma változatos formában jelentkezik a Kárpátok vidékén élő folklórban. Tipológiai elemzésére Gottfried Habenicht vállalkozott, aki a témának három (hangszeres, vokális és dramatikus) főtípusát különítette el.¹

A dramatikus típusról összefoglaló munka még nem jelent meg a román folklórisztikában. A szakkutatók a téma vizsgálatában nem tértek ki külön sem a tánc, sem a mozgás megjelenítő vagy kifejező szerepére, tehát a színjátékszerű elemek jelentőségét elhanyagolták. Pesovár Ferenc kutatásaiból tudjuk, hogy az erdélyi románok körében (különösen Mezőségen és Kalotaszegen) még a közelmúltban is élt a táncos formája.²

Az elveszett juhait kereső pásztor témája a magyar folklórban szintén három főtípusban élt. A magyar variánsok jelentőségét különösen az növeli, hogy a téma meglétét viszonylag korán, már a XVI. század második feléből származó írott forrás jelzi. Balassi Bálint (1554-1594) költészetében található a tematikus tánc első írásos említése. A költő korában a versszövegek önállóan még nem éltek, éppen ezért alkotásait ő is a korabeli közismert és akkor népszerű, divatos magyar, lengyel, olasz, török, latin, német, horvát meg román énekek dallamára komponálta. Eckhardt Sándor kutatásai szerint 1558-ban vagy 1589-ben keletkezhetett a Júliához írott szerelmi versciklus Régi szerelmem nagy tüze hamuvá vált kezdetű darabja, melyet „akkor szerzette, hogy ő felesége idegensége miatt a régi szeretőjéért kezdett szívében megindulni.”³

Témánk szempontjából jóval relevánsabb, fontosabb üzenetet rejt magában a verscím után következő dallamjelölés: „Arra az oláh nótára az mint az eltévedt juhokat siratja volt az oláh leány.” E szűkszavú tájékoztatást viszonylag gyakran idézik, mivel ez tekinthető a román népköltészet legkorábbi írott említésének.⁴ A magyar kutatók úgy tartják, hogy a költő az oláh leány nótájával valószínűleg Erdélyben (1575–76 között) ismerkedett meg. Ştefan Meteş kutatásai szerint Balassi valószínűleg saját apjának felvidéki birtokán (Árva környékén) a transzhumáló juhászat révén megtelepedett vlah pásztorközösség körében tanulta meg a nótát.⁵ Faragó József szerint az ének dallama a XVI. század második felében közismert lehetett a magyar értelmiségiek körében, mivel ellenkező esetben a költő éppen saját versének terjedését, éneklését akadályozta volna meg.⁶ Az ének közismertségét, népszerűségét bizonyítja az is, hogy amikor II. Rákóczi György 1659-ben nagy pompával bevonult Marosvásárhelyre, Andreas Frank, az erdélyi országgyűlés jegyzőkönyvírója a fejedelem zenészeitől ugyanezt a dallamot hallotta: Notandum tamen, quod musicus militum waywodalium, vulgo töröksípos, valachian istam notam in ingressu cintinuat, quiaie

1 Habenicht 1968. 235.

2 Pesovár 1980. 350–354.

3 Balassi 1951. 87.

4 Balassi 1951. 87.

5 Meteş 1957. 49–54.

6 Faragó 1985. 33.

hungaricae vocatur, *az oláh fata nótája*, amikor kaprait a havason elvesztette volna, és magát siratván, bújdosván keresné s siratná elveszett caprait.¹

A magyar folklór kutatói eddig viszonylag kevés olyan játékról közöltek leírást, mely szinkretikus módon a zene, a tánc, a szöveg, a gesztus és a mozgás eszközeivel együtt jelenít meg vagy ábrázol egy-egy jellegzetes élethelyzetet vagy népi figurát. Az utóbbi évtizedekben föllendülő néptáncutatók közül elsősorban Pesovár Ernő és Pesovár Ferenc foglalkozott a magyar dramatikus táncagyományainkkal. Ők vizsgálták meg első ízben a színjátékszerű elemekkel rendelkező változatokat: pl. a kanász és a disznó viadaláról szóló dramatikus kanásztáncot, a haláltánc tradíciókban gyökerező Bene Vendel táncát, a betyár romantikával keveredő Savanyú játékot, a nyírségi lakodalmas táncok kijózanodási jelenetét, a tyúkokkal játszó róka táncát, a nyúltáncot, a betlehemes játékokban előforduló pásztortáncot, a tréfás verbuválást megjelenítő játékot, a rituális hagyományainkban gyökerező borica-táncot, a cigányok pantomim-elemekre épülő párbajszerű botolótáncát stb.²

Pesovár Ernő az elveszett juhait kereső pásztor táncos formáinak kifejező eszközeit az előbb felsorolt szerény, de annál jelentősebb dramatikus emlékeink sorában vizsgálta meg: „A magyar változatok elsősorban lakodalmi mulattató, dramatikus táncos megjelenítésére hívják fel a figyelmet. Nyilvánvaló, hogy táncos formáit szélesebb körben ismerték, de mivel a folkloristák elsősorban zenei érdeklődéssel közeledtek a témához, táncos vonatkozásaira ritkán figyeltek. Az újabb gyűjtések a zenével együtt mind gyakrabban felszínre hozták a pantomimikus-táncos mozzanatok is. Különösen ott, ahol a vonós hangszereken játszó, tánczenét szolgáltató muzikusok ismerik a dallamot.”³

A népi táncainkkal foglalkozó folkloristáink gyűjtéseiből a téma táncos-pantomimikus formái folklór területünk egész szélességében szinte mindenütt felbukkantak. Pesovár Ferenc és Faragó József eredményei szerint a következő kutatópontokon írták le: Gyergyó, Jobbágytelke, Nyárádmagyarós (Marosszék), Szék (Mezőség), Magyarlóna (Kalotaszeg), Biharkeresztes (Bihar), Penészlek (Szabolcs-Szatmár), Kunszentmiklós (Kunság), Madocsa (Tolna, Dunántúl), Sárkeresztúr (Dunántúl), Perkáta (Fejér megye, Dunántúl), Olad (Vas).⁴ A táncos-dramatikus forma szerkezeti felépítése és jellegzetesebb fordulatai a következők:

a) A legtöbb alkotásban a pásztort alakító férfi az elveszett állatait (pl. juhait, kecskéit) siratja, majd elindul keresésükre. Lelkiállapotát a legtöbb változat lassú, bánatos dallammal érzékelteti. A pásztor közben több olyan tárggyal vagy természeti jelenséggel találkozik (pl. fehér sziklával, bokrokkal, elszenesedett tuskókkal stb.), melyek őt megtévesztik. Hirtelen úgy gondolja, hogy saját nyáját találta meg, s örömeben táncra perdül.

1 Szilágyi 1887. 385–386.

2 Pesovár F. 1970. 91–108.; 1973. 179–182.; Pesovár E. 1980. 345.

3 Pesovár F. 1980. 343.

4 Pesovár F. 1970.; Faragó 1977. 457–468.

b) Amikor rájön tévedésére, csalódottságában újra keseregni kezd. Szomorúságát rendszerint bánatos dallam fejezi ki.

c) A játék végén rátalál nyájára, s örömeiben vidáman ugrándozni, táncolni kezd.

A játék folyamán a juhok keresésére induló pásztor elé gördülő akadályok többször (rendszerint háromszor) megismétlődhetnek. Vannak olyan variánsok is, melyekben a pásztor érzelmi hullámzásait (bánatát/örömet) dudával vagy furulyával utánozzák.

A táncjáték során rendszerint egy kötetlen ritmusú, régies stílusú keserves, lassú dallam és egy friss táncdallam váltogatja egymást. A pásztor szomorúságát, a folkóralkotás központi eseménysorozatát megfelelő gesztusokkal, pantomimikus mozdulatokkal, mimikával, jajgatással adják elő, míg a gyorsabb dallamra vidáman táncolnak. Folklorterületünk nagyobb részén a történet szövegét a zenével egyidőben muzikusok adják elő, miközben a táncjáték eseményét egy vagy több juhászember jeleníti meg. A táncos eseményt kísérő szövegekben gyakran fordulnak elő improvizatív, aktualizált részletek. A dramatikus játék dallama általában a vidék jellegzetes archaikus táncdallama, amelyre régies táncot (pl. verbunkot, ugróst, kanásztáncot, legényest) járnak. Az erdélyi változatokban újabb stílusú táncok is előfordulhatnak: pl. friss, szapora, sűrű csárdás stb. A táncjáték eszközzel járt változata a kondás- és a botos kecsketánc. Legfontosabb előadási alkalmai a következők: lakadalom, a juhnyájak tavaszi kihajtásához és próbafejéséhez fűződő mulatság, de megszólaltatták asztali- vagy mulatónótaként is.¹

A téma táncos, zenés, dramatikus változatainak sorát egy újabb székelyföldi adattal sikerült gazdagítanunk. A Lemhényben (Háromszék) felbukkant változat Szent György napjához (április 24.) fűződő tavaszi juhászsokás színes, szerves eleme. Hajdanán ezen a napon szervezték meg az úgynevezett esztenakiállást, vagyis az összegyűjtött juhnyájak havasi legelőre való terelését.² Előtte való este a juhászlegények összegyűltek egy kibérelt háznál és táncmulatsággal tették emlékezetessé e gazdasági szempontból oly jelentős eseményt. Ilyenkor a juhászlegények kedveseiket is meghívták a mulatságra. Az éjszakát táncolva, mulatva töltötték együtt, majd virradatkor zeneszóval elindultak a havas felé.

A 79 éves Lukács András 1985-ben a következőképpen mesélte el a Szent György napján bemutatott játék forgatókönyvét: „A mulatság után mentek a Kishavas és a Sándor felé a juhokkal, számarkával és a batyúval. Ment mindenik és énekelgetett nagy szomorúan, mert itthon maradt a szereteje. Az egyiket hajnalban megcsapta az álom, s a juhái szétszéledtek, elmentek. Mikor megébredett, hát nincs egy se. Elévette a furulyáját az öviből, és egy keserves juhászos darabot kezdett el. Künn a Gyepáron

¹ Pesovár F. 1980.343-344.

² Erdély területén két nagyobb tejelosztási rendszer működik. Dél-Kelet-Erdélyben a juhtartó gazdák tavasszal a megfogadott juhász gondjára bízzák az egy seregbe összegyűjtött állataikat. A pásztor és a gazdák közötti szóbeli megegyezés alapján a juhász minden tejelő juhra megfelelő mennyiségű sajtot és ordát ad a tavaszi és a nyári hónapok alatt. A Mezőségen, Kalotaszegen és Partiumban az egyes gazdák juhainak tejhozamát Szent György napján pontosan megállapították, s az akkor kifejt tejmennyiség alapján határozták meg, hogy egy-egy család az egész nyáj megfejéséből származó tejet hány alkalommal kapja meg. Erdély észak-nyugati régiójában a juhtartó gazdák a tejet hazaszállították, és belőle otthon saját maguk készítették el a sajtot meg az ordát.

fehér köveket látott, s távolról azt hitte, hogy a juhai. Örömeiben vígan táncra perdült. Mikor odaért, hát nem lát mást, csak kövek vannak ott. Az egyik fűtta siralmasan a furulyáját, s ő pedig a fejt fogta bánatában. Kesergett: ja-ja-ja-ja-jaj, elvesztek a báránycáim, vajon mit csinálnak? Ment szomorodva, s hát ott az erdő szélén voltak a társai a juhokkal. Mikor felért oda, örömeiben nagyot kurjantott. Az egyik furulyálgató jó vidám darabot, s arra ott olyan víg táncot vágta örömeiben, hogy döngött alattuk a föld.”

Adatközlőm vallomása szerint a XX. század közepén a leghíresebb felsőlelhényi furulyás Varga Lázár juhász volt. A Szent György napján szervezett esztenakiállítás alkalmával rendszerint ő zenélt a bács nótáját. Tőle tanulta meg Gergely Ferenc, 32 éves cigánymuzsikus a dalt, amit azóta rendszerint hegedűn és énekelve ad elő. A háromszéki változatot 1985-ben az ő lenyűgöző előadásában sikerült hangszalagra rögzítenem. A dallamokat Török Csolja Viola jegyezte le.

A lelhényi hangszeres és vokális változat szerkezeti szempontból a következőképpen épül fel:

a) hegedűvel kísért szöveges balladás dal:

Parlando, quasi giusto

Fel-fő-gad-tam több-bé ju-hász nem le-szek, Fo-jó vid-ret lá-ban kö-zi nem ve-szek,

Mer a juh-nak vé-kony-bosz-szá a lá-ba, A nagy he-gyet mász-ni kell hát u-tá-na.

S halloták-e a Nemerén mi történt,
Gyenge juhászt két fa közti kikötték,
Nem kikötték, hanem agyon ütötték,
Piros vérit két fa közti öntötték.

b) csak hangszeres keserves (az előbbinek változata),

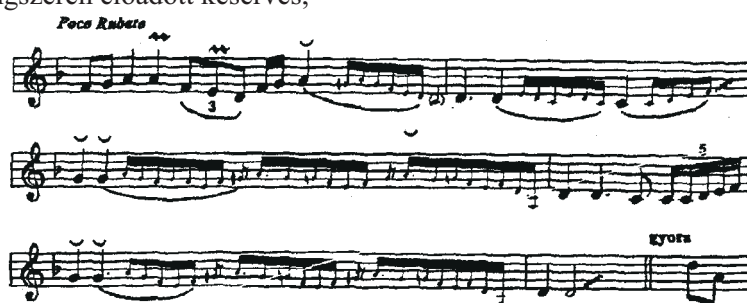
Poco rubato

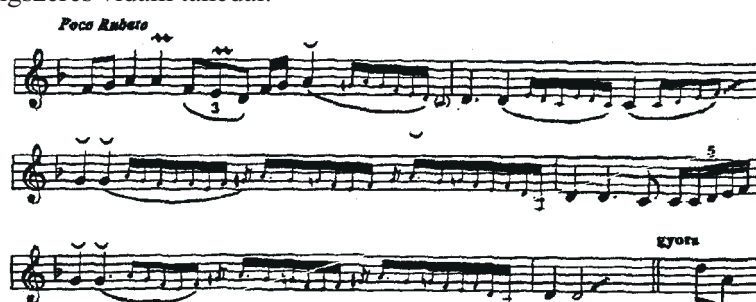
c) csak hangszeres vidám táncdal,

d) hangszeren előadott keserves,

e) hangszeres vidám táncdal.

Sajnos, gyűjtésünk idején Lemhényben már senki nem emlékezett az egykori táncos-pantomimikus elemekre.

Az elveszett juhait kereső pásztor háromszéki magyar változatának áttekintése után következtetéseinket a következőképpen összegezzük:

1. A juhtartó pásztorkodás a román nép életmódjának fontos eleme volt. Elemzett táncjátékunk szervesen kapcsolódott a románság pásztorfolklorjához: Az elveszett juhait kereső pásztor annak sajátos és reprezentatív alkotása, mely vokális, hangszeres és dramatikus formában élt.

2. Az erdélyi magyarság a témát átvette mindhárom megjelenési formájában, majd továbbcsiszolta és napjainkig megőrizte. Az eddigi gyűjtések, közlések szerint a hangszeres altípus Bukovinában, Moldvában, Gyimesben, Kászomban, Csíkban, Fel-

ső-Maros vidékén, Nagy-Szamos völgyében, Mezőségen, Kalotaszegen és Szilágyságban bukkant fel.

3. A dramatikus, táncjátékos forma legkeletibb megjelenési pontja gyűjtéseink szerint Háromszék, ahonnan egészen a történeti Erdély nyugati vonaláig felbukkanak változatai Csíkon,¹ Gyergyón, Marosszéken, Mezőségen és Kalotaszegen át, de elterjedési területe tovább folytatódik Szabolcs-Szatmárban, Kunságban, Liptóban, Fejér, Tolna és Vas megyében; tehát a magyar folklórterület legnyugatibb pontján, a Dunántúl nyugati részén is élt.²

4. A szöveges változatok sora Moldvában kezdődik, majd tovább folytatódik Gyimes völgyében. Székelyföldön (Csík, Gyergyó, Háromszék, Udvarhely- és Marosszék) rögzíthető legszínesebb variánsai, de a szórványos gyűjtésekből származó adatok (pl. Hunyad vidékéről és a Nagy Szamos völgyéből) utalnak egykori szélesebb erdélyi meglétére.³

5. A román eredetű téma széles földrajzi elterjedése egyedülálló jelenség a román-magyar folklórkapcsolatok esetében, mivel azok között elsősorban a zonális szinten megrekedt folklórcserék dominálnak. A hangszeres variánsok Moldvától egészen Erdély nyugati kapujáig felbukkannak, a dramatikus-táncjátékos formák tovább folytatódnak Magyarország felső részén át egészen a Dunántúl nyugati vonaláig, a szöveges alkotások pedig viszonylag csak szűk területen (Moldvában, Gyimes völgyében, Székelyföldön s szórványosan Erdély egy-két pontján) fordulnak elő.⁴ Ez a jelenség elsősorban a transzhumáló román pásztorkodással függ össze. A román juhászok tavasszal és ősszel nagy távolságokat tettek meg nyájaikkal a Kárpát-medencében és azon kívül.⁵

6. A téma elsősorban juhászünnepségek, lakodalmi játékok és asztali multságokhoz fűződik. Ezek sorában a legszerveesebb formának éppen a juhászélet jelesebb fordulópontjaihoz (Szent György napja, tejbemérés, esztenakiállítás, Szent Mihály napja stb.) fűződő változata tűnik, ahonnan szétsugározhatott az emberi élet jelesebb fordulópontjai felé (pl. lakodalom), de alkalomtól függetlenül is megjelenhetett asztali mulatozás idején.

1 Csíkmenaságon a lakodalom második napján, visszahíváskor az udvaron egy esztenához hasonló környezetet alakítanak ki: pl. pár juhot elkerítenek, kutyákat kötnék a kerítéshez, egy nagyobb üst alá tüzet raknak, abban pedig puliszkát rotyogtatnak. Közben pár tréfásabb kedvű menyecske (köztük a menyasszony is) a házban beöltözik báránynak. Szóttos rokolyát, kifordított ruhát, fehér gyapjúkendőt viselnek, arcukat rongyálarc fűdi, fejükön bárányfület alakítanak ki. Amikor a vőlegény megérkezik a lakodalmi házhoz, az egyik pásztor kihajítja a bárányokat az udvarra, ahol muzsikaszó mellett megfejjik az állatokat, miközben azok rúgnak és ugrálnak. Tréfás párbeszéd következik a pásztorok és a menyasszony édesanyja között. Amikor ő az elveszett báránykaja felől érdeklődik, a pásztorok közlik vele, hogy egy oktalan berbécs már alaposan kilyukasztotta. Szemléltetésként elővesz tarisznyájából egy vörös festékkel bemázolt báránybőrt. Miközben elveszett báránykáját keresgéli a juh alakoskodók között, a lakodalmi népség gúnyolódik az anyával. Az 1980-as években nemcsak az édesanya, hanem a fiatal férj is keresi az eltévedt állatot.

2 Pesovár 1970.; Faragó 1977. 457–468.

3 Faragó 1977. 468–474. Míg a Kárpáti régióban élő románságnál egy epikus szöveges változat él, addig a Dunától délre élő románok a magyar variánsokhoz hasonlóan nagyon tömör szöveges változatot őriztek meg. Éppen ezért sürgető a téma vizsgálatába bevonni a Dunától délre élő újlatin és más ajkú népek folklóráját is. Lásd Fochi 1985. 189–190.

4 Faragó 1977. 456.

5 Földes 1982

A három altípus közül a dramatikus-táncjátékos formák látszanak a legkomplexebb alkotásoknak. Ezek szinkretikus módon sűrítik és összesítik a zenés, szöveges, táncos és a pantomimikus elemeket. Nem tartjuk véletlennek, hogy éppen ez a típus fordul elő a legszélesebb területen: Székelyföldről egészen a Dunántúli nyugati határáig. Gyimesi halvány nyomok arra utalnak, hogy ott is élt ez a forma, míg a moldvai hiányát az eddigi gyűjtések fogyatékoságával is lehet magyarázni.

A szöveges formák megrekedtek nyelvterületünk keleti peremvidékén, ahol a románság és a magyarság jelentős része kétnyelvű, a két etnikum tagjai közötti érintkezés az élet természetes, mindennapi része. A tiszta hangszeres formák a történeti Erdély nyugati határait nem lépték át.

A fenti adatok segítségével az etnikai csoportok közötti folklórcserék törvényszerűségeit is jobban meg tudjuk világítani. A dramatikus forma szinte predesztinálva volt az adaptációra, hiszen csak zenés, táncos, pantomimikus és rögtönzött szöveges elemekből épül fel. Beépülése tehát nem ütközött különösebb nyelvi nehézségekbe, s ez a tény elősegítette a téma széleskörű elterjedését a Kárpát-medencében. Az adaptáció során a román dallamokat olyan hasonló hangulatot árasztó magyar változatokkal cserélték fel, melyek az adott területen éltek: pl. a román cântec lung helyét egy-egy keserves, a gyorsabb ritmusú dallam helyét pedig egy feszebb magyar táncdallam vette át. A játékokhoz fűződő szövegeket alkalomszerűen, spontán módon, a hangulathoz igazítva, kötetlen formában rögtönözték.

A folklórcsere idejére vonatkozó adatok azt sugallják, hogy az átadás-átvétel folyamata Magyarország északi részén s Erdélyben már a XVI. század második feléig megtörténhetett, s ezt az adaptációt alapvetően elősegítette a transzhumáló román pásztorkodás.¹

Bizonyos jelek arra utalnak, hogy szórványos módon a téma későbbi, lokális átvételével is számolnunk kell, elsősorban Erdélyben, ahol a román-magyar gazdasági és lokális kapcsolatok a mindennapi érintkezés szerves részei. A cserét elsősorban az azonos életmód és foglalkozás segítette elő. Minden népköltészeti alkotás adaptációja legtermészetesebben csak a jó baráti viszonyban élő személyek, közösségek közvetlen kapcsolata és érintkezése révén valósulhat meg.

Lemhényi adatközlőim szerint a háromszéki havasi esztenáknál rendszerint román és magyar juhászlegények dolgoztak együtt. Egészen tavasztól ősziig a pásztorok viszonylag elszigetelten, elzártan éltek, tehát hosszú időre el voltak szakítva a völgyekben élő faluközösségtől. A havasi életmódból fakadó viszonylagos zártság azonban kedvezett az együtt dolgozó, különböző ajkú juhászok közötti folklórcseréknek. A háromszéki hegyekben egymástól közvetlen módon sajátították el a juhászattal kapcsolatos ismereteiket, kedvelt dalaikat, táncaikat, ünnepi szokásaikat, viseleti darabjaikat, gasztronómiai elemeiket és értékrendjüket. Ez történt a háromszéki Lemhényben is, ahol a magyarok éppen a román juhászlegényektől tanulták meg a bács nótáját.

1 Földes 1982

Irodalom

Amzulescu, Alexandru

- 1964 Balade populare românești I-III. București
- 1983 Baladă familială. Tipologie și corpus de texte poetice. București

Balassi Bálint

- 1951 Balassi Bálint összes művei I. Összeállította Eckhardt Sándor. Budapest

Bartók Béla

- 1913 Cântece populare românești din Comitatul Bihor. București
- 1923 Volksmusik der Romanen von Maramureș. München
- 1967 Rumanien Volksmusic I-II. Hague

Dincsér Oszkár

- 1943 Két csiki hangszer. Mozsika és gardon. Néprajzi Múzeum Füzetek 7. sz. Budapest

Domokos Pál Péter - Rajeczky Benjamin

- 1956 Csángó népzene I. Budapest

Dunarea, Nicolae

- 1964 A juhartás, illetve a pásztorkodás hagyományos típusai a románoknál. Ethn. LXXV. 247–272.

Faragó József

- 1963 A juhait kereső pásztor a magyar folklórban. Igaz Szó XI. 1. sz. 138–141.
- 1966 Ciobanul care și-a pierdut oile in folclorul maghiar. Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1962–1964. Cluj, 455–461.
- 1977 A juhait kereső pásztor a magyar folklórban. In. Balladák földjén. Válogatott tanulmányok, cikkek. Bukarest
- 1984 Az összehasonlító balladatudatás jegyében. Utunk XXXVIII. 32. sz. 4.
- 1985 Még egyszer Balassi Bálint nótajelzése az eltévedt juhait sirató román leányról 1588-ban. Művelődés XXXVIII. 3. sz. 32–33.

Fochi, Adrian

- 1984 Paralele folclorice. Coordonatele culturii Carpatice. Bucuresti
- 1985 Cântecul epic tradițional al românilor. Încercare de sinteză. București

Földes László

- 1982 „A vándorló Erdély”. Történeti-néprajzi vizsgálatok az Erdély-Havasalföld közötti transhumance-ról. Ethn. 3. sz. 354–389.

Habenicht G.

- 1968 Povestea ciobanului care și-a pierdut oile. Geneză, evoluție, tipuri. Revista de etnografie și folclor XIII. 3. 235–250.

Metes, Nicolae

- 1977 Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII–XX. București

Neculce, Ion

- 1976 Letopisetul Țării Moldovei. O samă de cuvinte. Prefață, tabel cronologic, note și antologie de Ion Rotariu. București

Pesovár Ernő

- 1980 Dramatikus táncok. In. Lelkes Lajos (szerk.): Magyar néptáncgyománnyok. Budapest, 341–342., 350–354.

Pesovár Ferenc

- 1970 A juhait kereső pásztor tánca. Táncművészeti Értésítő 3. sz. 91–108.

- 1973 Ein dramatisches Volksspiel in Südosteuropa. Makedonski Folklor. Skopje VI. 12. sz. 179–182.
- 1980 Az elveszett juhait kereső pásztor története. In. Magyar táncagyományok. Budapest, 342–349.
- Szigeti József
- 1965 Balassi Bálint összes versei és a Szép magyar komédiája. Az előszót és a jegyzeteket írta Szigeti József. Bukarest
- 1979 Az jó hírért névért. Balassi Bálint. Összes versei. Az előszót írta és a függelékét összeállította Szigeti József. Kolozsvár
- Szilágyi Sándor
- 1887 Erdélyi országgyűlési emlékek XII. (1658–1661). Budapest, 385–386.
- Tátrai Zsuzsanna - Karácsony Molnár Erika
- 1997 Jeles napok, ünnepi szokások. Budapest
- Tiberiu, Alexandru
- 1956 Instrumentele muzicale ale poporului român. București
- Vrabie, Gheorghe
- 1947 Exista mocanii - un joc dramatic al românilor din Dobrogea ...? Cercetări folclorice I. București
- Vulcănescu, Romulus
- 1987 Mitologie română. București